

## Ihminen ja metsä: neljä perusasennetta

Juhani Pietarinen

SUMMARY: MAN AND THE FOREST: FOUR BASIC ATTITUDES

Pietarinen, J. 1987. Ihminen ja metsä: neljä perusasennetta. Summary: Man and the forest: four basic attitudes. *Silva Fennica* 21(4): 323–331.

Ihmisen suhteessa metsään voidaan erottaa neljä perusasennetta: utilismi, humanismi, mystismi ja primitivismi. Utilismissa metsä nähdään pelkästään ihmisen hyvinvointia edistävänä raaka-ainelähteenä. Humanismi edellyttää metsän palvelun kasvatuksellisten ihanteiden toteuttamista. Mystismi tavoittelee ihmisen ja luonnon välittömän yhteyden kokemusta. Primitivismissä lähtökohta on ihmisen ja muiden eliölajien tasa-arvoisuus. Asenteet kuvaavat metsän ja ihmisen keskinäisen yhteyden moninaisuutta. Keskeinen kysymys on, mitä asennetta voidaan parhaiten perustella.

Four basic attitudes towards forests are distinguished: In utilitarianism the forest is seen merely as a means of increasing the standard of living. Humanism strives for the forest use in the service of educational ideals. Mysticism aims at an immediate experience of unity between man and nature. Primitivism denies all human privileges in nature. These attitudes describe the multiple relations between man and forest. An essential question is, which attitude can best be defended.

Keywords: Utilitarianism, humanism, mysticism, primitivism  
ODC 901+906+907

Author's address: University of Turku, Department of Philosophy, SF-20500 Turku, Finland.

Metsä ja vesistöt ovat muovanneet suomalaista elämäntapaa enemmän kuin mikään muu luonnon osa. Ne ovat vieläkin tärkeitä, erityisesti metsät. Mutta mitä metsä on? Kysymykseen voi antaa monia eri vastauksia, samoin kuin siihen, miten metsään tulisi suhtautua.

Ihmisen monivivahteista suhdetta metsään ja luontoon yleensä voi yrittää jäsentää yksinkertaisen typologian avulla, siis etsimällä asenteiden 'puhtaita tyyppejä'. Typologia auttaa tunnistamaan myös sellaisia asenteita, jotka eivät ole puhtaita tyyppejä vaan sijoittuvat jonnekin välimaastoon. Asenteiden luokittelu helpottaa myös sen vaikeasti ratkaistavan kysymyksen pohtimista, miten luontoon,

esim. metsään, tulisi suhtautua.

Erotan neljä perusasennetta, käytän niistä nimityksiä *utilismi*, *humanismi*, *mystismi* ja *primitivismi*.

### Utilismi

Utilismi tarkoittaa tässä puhtaaksivijeltä hyötyajattelua, jolloin 'hyöty' viittaa johonkin suhteellisen selväpiirteeseen mitattavaan kvantiteettiin kuten rahaan tai tavaroiden määrään. Utilismin voi kiteyttää seuraaviksi periaatteiksi (vrt. Pietarinen 1984, 141, 1986, 128):

1. **Päämäärä:** Tavoitteena on yhteiskunnan ja sen jäsenten mahdollisimman korkea hyvinvointi, johon päästään tuotantoa jatkuvasti lisäämällä.
2. **Legitimointi:** Ihmisellä on rajaton oikeus käyttää luontoa tuotantotoimintaan ja hyvinvoinnin lisäämiseen.
3. **Luonnonkuva:** Luonto on suuri ja arvokas energia- ja raaka-ainearasto, ja sen ilmiöt tottelevat kausaalilakeja.
4. **Suhde tekniikkaan:** Yhteiskunnan kehitystä ohjataan kehittämällä tekniikkaa, joka tehostaa tuotantoa ja lisää siten hyvinvointia.
5. **Optimistisuus:** Tieteellisen tutkimuksen ja tekniikan avulla pystytään hyvinvointia lisäämään jatkuvasti ja ratkaisemaan ihmiskunnan ongelmat parhaalla tavalla.

Utilismi on meillä kuten lähes kaikissa yhteiskunnissa vallitseva asenne. Se määrää jokseenkin suvereenisti metsiemme kohtalon – siis puun käytön teollisuuden raaka-ainee-

na, sitähän metsä utilistille tarkoittaa.

Muutama sana utilismin historiasta. Eräät sen lähtökohdat alkoivat kehittyä uuden ajan alussa, 1600-luvulla, modernin tieteen synty-misen aikoihin. Usein uuden ajan tieteellisen ajattelun murrosta pidetäänkin ratkaisevana sysäyksenä modernin hyötykulttuurin synty-miselle. Uuden tieteen pioneirit näet oivalsivat kehityksessä olevan työkalun ainutlaa-tuiset mahdollisuudet. ”Työmme päämäärä on syiden tietäminen ja asioiden salaisten liikkeiden tunteminen ja ihmiskunnan rajojen laajentaminen niin, että kaikkiin mahdollisiin seikkoihin voidaan vaikuttaa”, Francis Bacon kirjoittaa (kts. Passmore 1974, 19).

Silti on väärin sanoa, että moderni luon-tontiede yksin olisi synnyttänyt utilismin. Tarvittiin lisäksi uusi käsitys ihmisestä ja hänen toimintansa perimmäisistä tavoitteis-ta. Merkittävintä oli *possessiivisen individualis-min* eli omistamiseen tähtäävän yksilökeskei-syyden esiin murtuminen. Se puolusti jokai-sen yksilön luonnollista ja rajoittamatonta oikeutta hankkia omaisuutta ja etsiä omaa



Erkki Oksanen/METLA

Kuva 1. Metsä on utilistille suuri energia- ja raaka-ainearasto, joka palvelee ihmisten hyvinvointia.  
Fig. 1. The utilitarian forest is a considerable energy and rawmaterial reserve in the service of man's well-being.

hyötyään. Thomas Hobbesin mukaan ”ihmi-sen ilo muodostuu siitä, että hän saa sitä mitä hetkestä toiseen haluaa”, ja jokaisella on ”va-paus tehdä kaikkea, minkä oman järkensä mukaan arvelee parhaimmaksi keinoksi sen saavuttamiseksi” (Hobbes 1968, 212).

Possessiivinen individualismi siis julisti, et-tä kaikilla yksilöillä on luonnollinen, siis luonnon järjestykseen kuuluva oikeus omis-taa hyödykkeitä ja niiden tuottamiseen tarvit-tavia välineitä. Samalla suhtautuminen luon-tonon erkani ratkaisevasti keskiaikaa hallin-neesta aristotelismista: luonnosta tuli nyt kiinnostava markkinataloudellinen hyödyke, johon ihmisellä on rajaton käyttöoikeus.

Utilismi on siten markkinatalouden erotta-maton osa.

### Utilismin ongelmallisuus

Pitkälle viedyn utilismin suurin ongelma on, että siitä uhkaa tulla *kontrafinaalista* toimintaa – se kääntyy omia tavoitteitaan vastaan. Jos hyvinvointiin sisällytetään turvattu, terveelli-nen ja onnellinen eläminen, ei ole ollenkaan selvää, että tekniikan eteneminen ja tuotan-non lisääminen edistävät hyvinvointia. Kes-keiset tavoitteet päinvastoin näyttävät etään-tyvän.

Hyvän esimerkin tarjoaa metsien tilanne teollisuusmaissa, ja muuallakin: koskaan ne eivät ole olleet uhatumpia; niiden täydellinen tuhoutuminen saattaa olla lähellä. Jos niin käy, hyvinvoinnista puhuminen on lähinnä irvokasta.

Utilisti itse kyllä luottaa tieteen ja tekniikan kykyyn ratkaista vaikeimmatkin ongel-mat. Hänen optimismiaan voi kyllä perustel-usti epäillä, seuraavista syistä (vrt. Ehren-feld 1978, 126–127):

(1) Pitkän aikavälin kehitystä ohjaa niin monimutkainen syiden verkosto, ettei ole edes teoreettisesti mahdollista selvittää kaik-kia vaikutussuhteita. Aina tulee esiintymään uusia, arvaamattomia vaikutuksia.

(2) Aikaisempien virheiden seuraukset kasaantuvat niin, ettei haittoja pystytä enää korjaamaan. Esim. saasteiden hallinta käy mahdottomaksi.

(3) Tarvittavien taloudellisten ja varsinkin poliittisten toimenpiteiden aikaansaaminen

on liian hidasta, jotta katastrofit pystyttäisiin ehkäisemään.

Mutta utilismia voidaan arvostella silti, vaikkei se osoittautuisikaan kohtalokkaalla tavalla kontrafinaaliseksi – vaikkei se tuhoai-sikaan hyvinvoinnin edellytyksiä. Utilistinen elämäntapa näyttää näet johtavan helposti hengettömään ja pinnalliseen ’mukavuusyh-teiskuntaan’, jossa perinteisille sivistys- ja kulttuuri-ihanteille ei jää jalansijaa.

Humanistinen perinne uhkaa tukahtua.

### Humanistinen perinne

Jos eurooppalaisella humanismilla on jokin lyhyesti ilmaistava tavoite, se on ihmisen täy-dellistyminen – siis henkisten kykyjen jatkuva monipuolinen kehittäminen. Täydellistymi-sen vaatimus koskee sekä jokaista yksilöä että koko ihmiskunnan kehitystä.

Tuosta ohjelmasta seuraa humanismille tunnusomainen suhtautuminen luontoon: ih-misen kehitys edellyttää luonnon kehittämistä – siis luontoakin on täydellistettävä! Luon-to sellaisenaan, kuten koskematonta ja villi erä-maa, nähdään alkeellisena ja vähäarvoisena, jonain, mikä ei yksin pysty kehittymään mut-ta sisältää monenlaisia mahdollisuuksia. Ih-misen tehtävä on käyttää noita mahdolli-suuksia hyväksi ja täydellistää luontoa samal-la kun hän kehittää omia kykyjään. John Passmore (1974, 33) esittää humanistisen asenteen osuvasti: ”Luonnon täydellistymi-nen on sen humanisoimista, tekemistä hyö-dyllisemmäksi ihmisen tarkoituksiin, heidän järjelleen ymmärrettävämmäksi, heidän sil-milleen kauniimmaksi.”

Ihmisen täydellistymisen ajatus saa hyvin mahtavan ilmaisuuden Hegelin historianfiloso-fiassa. Historian kuluessa ihminen vähitellen, tuskallisesti ja monien koettelemusten kautta tosin, toteuttaa henkistä olemustaan ja lähes-tyy täydellisen vapauden, järjellisyys ja oi-keudenmukaisuuden tilaa. Samalla hän muokkaa luontoa hengen ihanteiden mukai-seksi. Hengen kehitys, tuo kuuluisa sivistys (*Bildung*), koskee siten Hegelin mukaan sekä ihmistä että luontoa.

Hegel näki luonnon sivistymisen kulttuuri-maisemana – hoidettuina viljelminä sekä kaupunkien kauniisti rakennettuina puistoina ja puutarhoina. Koskematonta luontoa hän

kammoksui, samoin kuin aikalaisensa Fichte, joka kirjoitti (ks. Passmore 1974, 34): ”Kultivointi elvyttää ja parantaa aarniometsien, autiomaiden ja soiden jähmeää ja uhkaavaa atmosfääriä. Säännöllinen ja vaihteleva kultivointi levittää kaikkialle uusia elämän ja hedelmällisyyden kiihokkeita, ja aurinko valaa kaikkein elähdyttävimmät säteensä ilmaan, jota terveet, ahkerat ja sivistyneet kansat hengittävät.” Nuori Marxkin puhui kommunismissa hyvin Hegel-vaikutteisesti ”ihmisen loppuun saatettuna naturalismina ja luonnon loppuun saatettuna humanismina”.

Luonnollisesti humanismi on saanut historian eri aikoina hieman erilaisen sisällön, mutta yhteistä sen eri ilmentymille on ihmisen älyllisen, eettisen ja esteettisen täydellistymisen vaatimus. Kaiken takana voi nähdä *sokraattisen ihmisen* ihanteen: ihmisen, joka on älyllisesti aktiivinen, eettisesti kehittynyt, oikeudentuntoinen, henkisesti tasapainoinen sekä ystävyyteen ja rakkauteen kykenevä.

## Humanismi ja metsän arvot

Humanistisen asenteen voi kiteyttää seuraaviksi periaatteiksi (vrt. Pietarinen 1984, 145, 1986, 131):

1. **Päämäärä:** Tavoitteena on ihmisen älyllinen, eettinen ja esteettinen täydellistyminen (sokraattisen ihmisen ihanne).
2. **Legitimointi:** Ihmisellä on oikeus käyttää luontoa edistämään omaa täydellistymistään ja samalla kehittää sitä henkisten ihanteiden mukaisesti.
3. **Luonnonkuva:** Luontoon sisältyy ihmisen henkisen kehityksen kannalta arvokkaita mahdollisuuksia, joita se ei itse kykene toteuttamaan ja joita ihmisen sen vuoksi tulee kehittää.
4. **Tekniikan käyttö:** Tekniikkaa tulee käyttää harkiten niin, että henkistä kehitystä pystytään edistämään monipuolisesti eikä vaaranneta luonnon humanististen tavoitteiden kannalta arvokkaita mahdollisuuksia.
5. **Optimismi:** Ihminen pystyy täydellistymään jatkuvasti, vaikkakin voimakkaiden koettelemusten ja kriisien kautta.

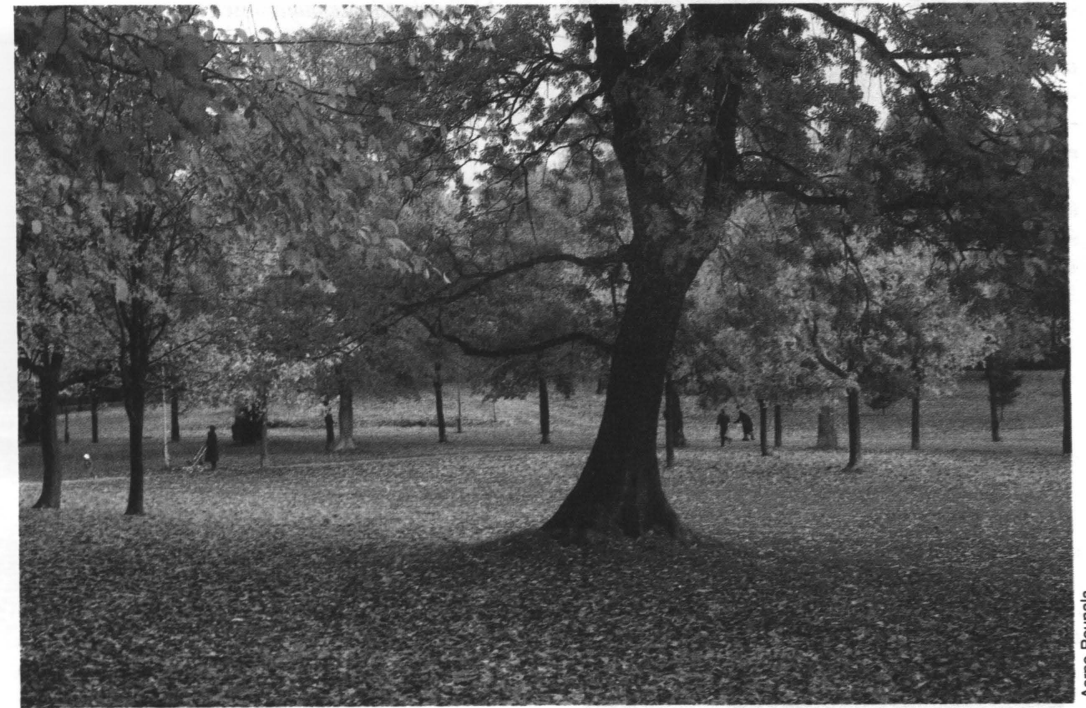
Humanismin mukaan luonnon tulee palvella ihmisen kehitystä hyvin monipuolisesti. Sen on tietysti turvattava toimeentulo ja riittävä hyvinvointi. Mutta yhtä tärkeää on, että luonto kehittää ihmisten eettistä mielenlaatua ja kauneudentajua sekä auttaa saavuttamaan henkisen tasapainon. Juuri viime mainitut vaatimukset erottavat humanismin utilismista – utilistiset tehokkuuspyrkimyksethän syrjäyttävät usein eettiset ja esteettiset arvot.

Epäilemättä suomalaiset ovat löytäneet metsästä esteettistä ja eettistä innoitusta, samoin mielenrauhan lähteitä. Kansallinen herääminen – jolla muuten oli selvä yhteys Hegelin filosofiaan – ei olisi saanut mahtavaa voimaansa ilman suomalaista ikimetsää. Metsä edusti jalointa ja alkuvoimaisinta suomalaisuutta.

Kansallisuusaate vaati samanaikaisesti myös taloudellisen hyvinvoinnin edistämistä ja metsien hyötykäyttöä; sekin kuului samaan humanismiin. Asetelma tuo hyvin esille humanistisen asenteen ongelmallisuuden: miten metsien hyötykäyttö ja sivistyksen eri ihanteet sovitetaan toisiinsa? Ainoan ratkaisun tarjoaa moninaisuuden periaate. On oltava talousmetsiä. On oltava myös taiteellisesti arvokkaita puistoja ja puutarhoja. Lisäksi tarvitaan riittävästi suojelualueita, jotta voitaisiin kokea luonnon alkuvoimaisuuden kannustavia elämyksiä. Suojelalueiden perusteleminen vastuullisuudella luonnosta ja tieteellisen tutkimuksen tarpeilla on sekin humanistisen asenteen mukaista.

Professori Wilhelm von Riehl, juristi ja valtio-oppinut, toi runsaat sata vuotta sitten julki huolensa Saksan metsien kohtalosta: ”Kun metsästä otetaan mahdollisimman pienellä pääomalla mahdollisimman lyhyessä ajassa mahdollisimman suuri voitto, menettää se historiallisen luonteensa sekä merkityksensä kansan sosiaalisen ja esteettisen kasvatuksen ihanteena” (kts. Tammilehto 1982, 26). Utilismi uhkaa perinteisiä sivistyksen lähteitä, metsiä, nykyisin monin verroin pelottavammin. Vaikkeivät metsäkuolemat enää yleistyisikään, metsien kulttuuriarvoja verotetaan joka tapauksessa häikäilemättömästi.

Voi tietysti kysyä, tarvitseeko humanismi enää metsiä tai monipuolista luontoa ylipäänsä. Ehkä perinteinen luonto on jo luovuttanut kaikkensa sivistyksen edestä? Ehkä



Kuva 2. Kaunis puisto edustaa humanisoitua metsää. Sen tarkoituksena on kehittää ihmisten kauneudentajua, eettistä mielenlaatua ja henkistä tasapainoa.

Fig. 2. A beautiful park represents the humanized forest. Its aim is to develop peoples' sense of beauty, ethical mind and mental balance.

humanismi voi kiinnittää katseensa vain ihmisen valmistamiin tuotteisiin? Oscar Wilde ainakin sanoi kokemuksensa olevan, että ”mitä enemmän harrastamme taiteita, sitä vähemmän välitämme luonnosta”. Ehkä Wilden kokemuksen voi yleistää?

Tuntuu kuitenkin vaikealta ajatella, että humanistinen etiikka voisi sallia perinteisen luonnon uhraamista kokonaan ihmisen keinoitekoisten tuotteiden hyväksi, olkoot nämä kuinka arvokkaita hyvänsä. Perinteen kunnioittaminen sinänsä on osa humanismia. Sitäpaitsi luonnon arvon väheksyntä johtaisi helposti utilistiseen toimintaan, jolloin kontrafinaalisuuden vaara on myös humanismin kohdalla mitä ilmeisin.

Siksipä monet humanistit, mm. Georg Henrik von Wright, korostavat tuotannon ja luonnon toiminnan tasapainoon saattamista niin, ettei humanismin perimmäisiä tavoitteita vaaranneta.

## Mystismi

Humanisti uskoo ihmisen rationaaliin kykyihin ja haluaa lisätä tietoa luonnosta. Mystikko hylkää rationaalisen tiedon ja suhtautuu todellisuuteen toisin. Hän etsii ykseyden kokemusta, tunnetta, että on yhtä jonkin äärettömän suuren ja voimakkaan kanssa. Selaisessa kokemuksessa ajan ja paikan rajoitukset häviävät; ääretön ikuisuus ja pyhyys tuntuvat tulevan lähelle.

Luontomystiikalla on ollut tärkeä asema eurooppalaisessakin kulttuuriperinteessä. Itse asiassa humanistiset ajatustavat saavat helposti mystiikkaan johtavia tulkintoja, kuten kävi Platonin filosofialle uusplatonismissa ja Hegelin filosofialle 1800-luvun amerikkalaisissa transsendentalistisissa suuntauksissa.

Transsendentalisteista tunnetaan parhaiten Ralph Emerson ja Henri Thoreau. Molemmat kertovat paljon metsään liittyvistä koke-



Erkki Oksanen/METLA

Kuva 3. Mystikko etsii ihmisen ja luonnon ykseyden kokemista intuition tai muun välittömän eläytymisen avulla.

Fig. 3. A mystic searches for a feeling of unity between man and nature through intuition or through other immediate experiences.

muksista. ”Metsissä palaan järjen ja uskon huostaan. Universaalien Olennon virrat ympäröivät siellä minut kauttaaltaan, olen osa Jumalaa”, Emerson kuvaa mystikon kokemuksiaan. Myös Thoreau harjoitti intuitiivista yhteyttä luonnon pyhyteen Concordin suurissa metsissä.

Mystismiä luontoon kohdistuvana asenteena kuvaavat seuraavat periaatteet:

1. **Päämäärä:** Tavoitteena on ihmisen ja luonnon ykseyden kokeminen intuition tai muun välittömän eläytymisen avulla.
2. **Legitimointi:** Ihmiselämän korkein arvo on luonnon pyhyden tavoittelu.
3. **Luonnonkuva:** Luonto muodostaa perusolemukseltaan yhden suuren henkisen kokonaisuuden.

4. **Suhde tekniikkaan:** Tiede ja tekniikka tekevät luonnon henkisyydelle väkivaltaa ja turmelevat ihmisen mahdollisuudet saavuttaa ykseyden kokemuksia.
5. **Optimistisuus:** Luonnon pyhyttä ei pystytä lopullisesti hävittämään.

Mystiikka kiehtoo jälleen mieliä, ilmeisesti pitkälle viedyn utilistisen toiminnan vastapainona. Henrik Skolimowski jatkaa ekofilosofiansa (ks. Skolimowski 1985) transsendentalismin perinnettä puhumalla kaiken perustana olevasta ’elämästä’, joka on olemukseltaan henkinen ja pyhä, ja joka tajutaan erityisen ’transfysikaalisen kontemplaation’ avulla. Mutta mikä mystismin merkitys on? On selvää, ettei sen avulla pystytä ratkaisemaan maailmanlaajuisia ongelmia, joihin ihminen on ajautunut. Tarvitaan rationaalisempia keinoja.

Mutta mystismi toimii varmasti henkilökohtaisena ratkaisuna elämän ongelmallisuuteen. Toisaalta mystikon kunnioitus luontoa kohtaan saattaa parhaimmillaan estää – jos mystismi saa riittävästi kannatusta – luonnon liian sumeilemattoman hyväksikäytön. Ja onhan luonnon suuruuden ja pyhyden kokemus suuressa villissä erämaassa ainutlaatuisen arvokas asia. Silti voi väittää, ettei mystismi tarjoa estävää ratkaisua hyvinvoinnin ja luonnon säilymisen ristiriitaan.

### Biologisen ihmiskäsityksen kehitys

Mystikko korostaa ihmisen henkisyyttä ja jumalallista alkuperää. Myös humanisti puhuu mielellään ihmisen ainutkertaisuudesta luomakunnassa, ja utilisti käyttää humanismin ihmiskeskeisyyttä tehokkaasti hyväksi.

Siksi on mielenkiintoista, että utilistisen ajattelun voimistuessa uudella ajalla alkoi rinnan kuulua toisenlaisia, ihmisen ainutlaatuisuutta epäileviä äänenpainoja. Ne tulivat biologien taholta. Biologinen tutkimuskin alkoi vähitellen irtaantua aristotelismista ja ryhtyi murtamaan kuvaa pysyvistä, hierarkkisesti järjestyneistä lajeista. Jatkuvuuden periaate alkoi voittaa jalansijaa.

Jatkuvuuden periaatteen mukaan luonto muodostaa yhtenäisen, aukottoman ketjun. Jos se hyväksytään, on helppo hyväksyä myös ajatus jokaisen linkin tarpeellisuudesta ja yh-

täläisestä olemassaolon oikeutuksesta. Monet biologian tutkijat tulivatkin tuohon tulokseen, 1600-luvulla mm. Henry More (ks. Lovejoy 1936, 8. luku). Ihmisen erityisasema luonnonjärjestyksessä asetettiin kyseenalaiseksi.

Romantiikan näkemys luonnosta dynaamisena, jatkuvasti uutta luovana voimana johti osaltaan biologisen kehitysteorian syntymiseen. Tuli Darwin ja horjutti pahan kerran ihmiskeskeisyyden perusteita osoittamalla, että ihminenkin on vain luonnon omien periaatteiden mukaan kehittynyt biologinen laji.

Darwinin isku ei ollut kylläkään lopullinen. Pian näet huomattiin, että kehitysteoriaa voi käyttää uudenlaisena ihmisen erityisaseman perusteluna: kun ihminen on kerran osoittanut etevämyytensä selviytymällä olemassaolon taistelusta muita paremmin, hänellä on oikeus käyttää muuta luontoa hyväkseen niin kuin haluaa. Herbert Spencerin ’sosiaalidarwinismi’ lienee tunnetuin tuon suuntainen filosofia. Jotain samantapaista voi tavata vie-

läkin sosiobiologian äärimmäisissä, tavallisesti virheellisissä tulkinnoissa.

Mutta lajien tasa-arvoisuuden voi ottaa myös vakavasti, maailman- ja elämäntarkoituksen lähtökohdaksi. Silloin luonto hyväksytään itseisarvoksi eikä ihmisen päämäärien välineeksi, ja jokaiselle elämänmuodolle – yksilölle ja lajille – annetaan sama olemassaolon oikeus. Johdonmukainen tasa-arvon vaatimuksen toteuttaminen johtaa asenteeseen, jota kutsutun primitivismiksi.

### Primitivismi

Puhtaimmin primitivismiä edustaa meillä Pentti Linkola. Hän pukee eettisen lähtökohdan, luonnon itseisarvon kunnioittamisen, ns. runsauden periaatteen muotoon (Linkola 1979, 140): ”Ainoa arvo filosofisessa mielessä, jonka luonnonystävä tunnustaa, on elämän runsaus ja monimuotoisuus, eliölajien ja



Aarne Reunala

Kuva 4. Vaatimaton ja luontoa mahdollisimman vähän kuluttava elämäntapa takaa parhaiten metsän itseisarvoisen toiminnan.

Fig. 4. A modest way of life, with a minimum exploitation, is the best guarantee for the intrinsic value of the forest.

-muotojen mahdollisimman suuri määrä ja täysipainoista elämää riittävässä elintilassa elävien yksilöiden määrä, elämänilon summa.”

Ihmisellä on Linkolan mukaan samat oikeudet kuin muilla lajeilla, muttei yhtään enempää. Kuitenkin ihminen polkee muiden elämänmuotojen oikeuksia, koska hyvinvoinnin kasvu tapahtuu välttämättä luonnon kustannuksella. Ihmisen hyvinvointi hävittää luonnon runsauden ja spontaanin vitaalisuuden peruuttamattomasti, ja siksi ainoaksi eettisesti hyväksyttäväksi vaihtoehdoksi jää ihmisen luopuminen – ja luopuminen tosi paljosta: suurimmasta osasta tekniikkaa, tieteen edistämistä, mukavuuksista, huveista, pitkälle viedystä koulutuksesta, tasa-arvoisuuden ja yksilön vapauden ihanteista jne. Vain vaatimaton ja luontoa vähän kuluttava eläminen on sallittu. On palattava alkeellisiin oloihin – siksi nimitys 'primitivismi'.

Primitivismiä luonnehtivat seuraavat periaatteet:

1. **Päämäärä:** Tavoitteena on luonnon itseisarvoisen toiminnan turvaaminen (runsa ja elinvoimainen ekojärjestelmä).
2. **Legitimointi:** Luonnon kaikki osat, erityisesti eliölajit, ovat yhtä arvokkaita, eikä ihmisellä ole oikeutta käyttää niitä pelkinä välineinä.
3. **Luonnonkuva:** Luonto on ekojärjestelmä, missä ihmisellä ei ole minkäänlaista erityisasemaa.
4. **Suhde tekniikkaan:** Tieteellisen tekniikan kehittäminen on luonnon kannalta haitallista, koska se parantamalla ihmisen asemaa vaarantaa muiden lajien olemassaolon ja vie niiltä elintilaa.
5. **Optimistisuus:** Ekojärjestelmän häiriötön toiminta on mahdollinen vain, jos ihminen luopuu erityisasemastaan (mikä ei ole todennäköistä).

Primitivismi on varmasti tehokas ratkaisu luontoa uhkaaviin ongelmiin. Suomen metsät ja sen asukkaat säästyisivät ja voisivat hyvin, jos sitä noudatettaisiin. Asiaan liittyvä 'mutta' on tietysti ilmeinen: pitkälle kehitetystä hyvinvoinnista ei luovuta vapaaehtoisesti vaikka selitys voi hyvin olla toinen kuin Linkolan väite (mt., 235), että "ihmislaajin perimmästä puuttuu kyky hillitä tuotantoa ja kulu-

tusta". Silloin ei jää muuta vaihtoehtoa kuin yrittää pakottaa ihmiset luopumaan hyvinvoinnin ihanuuksista ja elämään hillitysti.

Mutta eihän eettisesti kestäväään ratkaisuun päästä pakottamalla. On myös vaikea nähdä, miten tuo pakottaminen voisi tapahtua. Kuka pakottaa? Miten? Primitivismistä on pakko todeta, että se on eettisesti kunnioitettava, mutta täysin epärealistinen elämän-ohje.

### Asenteen valinta

Miten luontoon, esim. metsään, tulisi suhtautua? Jos jokin loppupäätelmä on tehtävä, se olisi tämä:

Utilismi uhkaa metsien olemassaoloa tai ainakin ihmisen henkisen kehityksen tärkeitä ulottuvuuksia. Mystismi on asenteena mielenkiintoinen, mutta tehoton: se vaatii metsien koskemattomuuden kunnioittamista, muttei osoita ratkaisua hyvinvoinnin kysymyksiin. Primitivismi pelastaisi tehokkaasti metsät ja niiden asukkaat, mutta kaatuu asenteena omaan mahdottomuuteensa.

Jäljelle jää humanismi. Siihen sisältyy samoja ongelmia kuin utilismiin, mutta ainaakaan se ei ummista niiltä silmiään.

### Kirjallisuus

- Ehrenfeld, D. 1978. *The Arrogance of Humanism*. Oxford University Press, Oxford.
- Hobbes, T. 1968. *Leviathan*. Penguin Books, Harmondsworth. Alkuteos ilmestyi 1651.
- Linkola, P. 1979. *Toisinajattelijan päiväkirjasta*. WSOY, Helsinki.
- Lovejoy, A. O. 1936. *The Great Chain of Being*. Harvard University Press, New York.
- Passmore, J. 1974. *Man's Responsibility for Nature*. Duckworth, London.
- Pietarinen, J. 1984. Luonto välineenä ja päämääränä. Teoksessa Launis, R., Reittu, A., Ronkainen, M., Turunen, P. & Vuorivirta M. (toim.). *Metsä huutaa*. WSOY, Helsinki.
- 1986. Humanismi ja luonto. Teoksessa Niiniluoto, I. & Numan H. (toim.). *Tulevaisuus*. Georg Henrik von Wrightin juhlakirja. Otava, Helsinki.
- Skolimowski, H. 1985. *Ekofilosofia*. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Tammilehto, O. 1982. *Ekofilosofia, vaihtoehtoliike ja ydinvoima*. Ympäristökeskus, Helsinki.

Total of 9 references

### Summary

#### Man and the forest: four basic attitudes

Four basic attitudes towards forests (and nature in general) are distinguished:

(1) *Utilitarianism*. According to this attitude, forests are merely means of increasing our standard of living, nothing but material resources. The main difficulty with this attitude is that it begins to defeat its own ends.

(2) *Humanism*. This attitude demands that forests should be used for promoting a plurality of cultural pursuits, not only the standard of living. These pursuits, however, presuppose the 'material' use of nature. The

main problem of humanism is how to strike a balance between culture and nature.

(3) *Mysticism*. The mystic's aim is an immediate experience of the unity of man and nature. Forests are important, for the sacredness of nature may be easily felt there. But how do we combine together the human welfare and the sacredness of forests?

(4) *Primitivism*. This attitude denies all human privileges in nature. Man has no right to endanger the conditions of living of other forms of life. We must therefore give up all ideals of civilization and welfare and return to primitive circumstances. But how would that be possible?